

Макроекономіка

Олександр АМОША,
Ольга НОВІКОВА

**ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Резюме

Визначено стан і тенденції розвитку соціальної сфери в Україні, проведено аналіз законодавчого забезпечення соціальної політики, обґрунтовано пріоритети та основні напрями забезпечення соціальної орієнтації економіки.

Ключові слова

Соціальна сфера, соціальна політика, соціальна орієнтація економіки, соціальні інтереси, соціально-трудова відносина, ринок праці, зайнятість, безробіття, соціальний захист.

© Олександр Амоша, Ольга Новікова, 2005.

Амоша Олександр, академік НАН України директор Інституту економіки промисловості НАНУ, Україна.

Новікова Ольга, проф., докт. екон. наук, Інститут економіки промисловості, відділ економічних проблем, охорони праці і соціальної політики, Україна.

Помітні зрушення в економічній сфері, що відбулися в Україні, позитивно вплинули і на соціальну сферу. Це виявилось у тому, що зросли наявні доходи населення через підвищення розміру реальної заробітної плати, збільшився розмір прожиткового мінімуму. Відбулося насичення ринку товарами, що забезпечило більш повне задоволення потреб споживачів та їх споживацький вибір; економіка з розряду дефіцитної перейшла до розряду товаронасиченої. Поліпшилася структура населення, відбувається становлення прошарку власників і підприємців як ознака формування середнього класу. Поступово впроваджуються стандарти споживання, рівня та якості життя, досягнуті в економічно розвинених країнах (поширюється споживання побутової техніки, будівництво комфортних житлових помешкань тощо). Розпочато переорієнтацію правової системи, що регулює соціальну сферу, до міжнародних норм і стандартів у сфері соціально-економічних прав людини, трудового права, соціального захисту.

Всі ці зрушення є реальною ознакою формування сучасної соціальної орієнтації економіки. Але вони на тлі загального складного соціального стану і недостатніх тенденцій соціального розвитку потребують ефективнішої політики щодо їх закріплення та активізації. Так, показник валового внутрішнього продукту на душу населення поряд з очікуваною тривалістю життя при народженні, рівнем письменності дорослого населення, загальним охопленням освітою використовують для розрахунку індексу людського розвитку (ІЛР).

Серед пріоритетних соціальних інтересів має бути збереження населення України та створення умов для його збільшення. Відповідним показником оцінки стану є умовний коефіцієнт депопуляції (відношення чисельності померлих до кількості народжених). В Україні цей коефіцієнт у 1985 р. становив 0,8, у 1990 р. – 0,96, у 2000 р. – 1,97, у 2001 р. – 1,98. Демографічна криза поглиблюється і зараз. Вона характеризується падінням народжуваності населення, зниженням тривалості життя, від'ємним сальдо міграції і загальним скороченням чисельності населення. Надвисокою є смертність чоловіків у працездатному віці, за різними причинами і в усіх вікових групах. Вони вмирають частіше і раніше, ніж жінки. Від нещасних випадків вони гинуть у 5 разів частіше, ніж жінки. Рівень смертності, пов'язаної з алкоголем, на 62% перевищує смертність від нещасних випадків, пов'язаних із транспортом. Недостатнє та неякісне харчування, погані умови життя, часті стресові ситуації, низький рівень медичного обслуговування, несприятливе екологічне оточення – все це зумовлює скорочення народжуваності та збільшення смертності.

Негативні наслідки демографічної кризи виявляються не тільки в скороченні чисельності всього населення України, а й у значному скороченні населення працездатного віку, збільшення демографічного навантаження на населення працездатного віку, яке на початок 2002 р. становило 723 непрацездатних на 1000 осіб працездатного віку. Це веде до посилення демо-

графічного старіння, зниження можливостей пенсійного забезпечення та соціального захисту осіб пенсійного віку в межах чинної пенсійної системи.

Рівень життя населення є важливим показником соціальної безпеки. До категорії бідних за статистичними показниками в Україні належить 27,8% населення, однак вибірккові обстеження Держкомстату України, експертні оцінки та самоідентифікація населення себе з бідними свідчить, що кількість бідних коливається в межах 60–70%. Більш ніж 60% громадян отримують заробітну плату, нижчу прожиткового мінімуму для працездатної особи. Структура сукупних витрат домогосподарств підтверджує низький рівень життя населення, тому що у 2001–2003 рр. від загальної суми витрат 60–63% становили витрати на харчування, а за міжнародними показниками сім'ї, які витрачають більше 50% доходу на харчування, належать до бідних. Для порівняння, у Чехії та Польщі витрати на харчування становлять близько 30% від загальної суми витрат, у Німеччині – 16,2%, Франції – 13,8%.

Зберігається тенденція до розшарування населення за рівнем доходів, різке протистояння людей за майновим і соціальним становищем. Співвідношення 10% найбагатших і 10% найбідніших становить, за офіційними даними, 7 разів, що свідчить про надмірну диференціацію доходів. Низький рівень життя не дає можливості навіть простого відтворення способу життя, руйнує соціальні цінності, змінює ментальність. Нормою стає неправова поведінка, робота в тіньовому секторі економіки. Фактично, з урахуванням тінізації доходів, рівень диференціації населення за доходами становить 13–17 разів.

Одним із визначальних важелів підвищення рівня життя є стан і тенденції, які склалися в оплаті праці. Прийнята Концепція подальшого реформування оплати праці сприяла значним позитивним зрушенням. У ході економічних реформ держава втратила монополію на визначення ціни робочої сили, поступово впроваджується ринковий механізм оплати праці, в якому велику роль відіграє її колективно-договірне регулювання.

Номінальна заробітна плата зростає динамічно і вже досягла рівня прожиткового мінімуму. Однак це докорінно не вирішує проблеми рівня оплати праці. Він має задовольняти не лише мінімальні потреби, а всі нормальні потреби, які сприяють розвитку людини. Заробітна плата має бути достатньою для утримання та виховання дітей, які не працюють. Це і має бути орієнтиром у стратегії підвищення заробітної плати на найближчу перспективу.

Зберігається надмірна диференціація заробітної плати за галузями, за регіонами, а в рамках окремих підприємств – між працівниками різних кваліфікаційних груп і рангів. Коефіцієнт міжгалузевої диференціації заробітної плати, розрахований за показником середньої заробітної плати, становить близько 6, і цей показник за останні роки зріс. Регіональна диференціація середньої оплати праці становить майже 3 рази. Аналіз номінальних значень мінімальної та максимальної заробітної плати показує, що дифере-

нція є значно більшою. Стосовно підприємств диференціація становить десятки разів. Існують ґендерні нерівності в оплаті праці. Дослідження показують, що в середньому заробітна плата жінок в Україні становить близько 75% рівня заробітної плати чоловіків.

В Україні рівень зареєстрованого безробіття на кінець 2003 р. становив 3,6%. Згідно з розрахунками рівня безробіття за методологією Міжнародної організації праці (МОП), у 2001–2003 рр. він становив 12,2%, що перевищує небезпечну межу (7%) для країни. Ситуацію на ринку праці в Україні характеризує висока питома вага прихованого безробіття, поширена нерегламентована зайнятість, низький попит на робочу силу в усіх секторах економіки, значне перевищення пропозицій робочої сили над попитом, невисока місткість ринку праці, значна питома вага зареєстрованих безробітних осіб з високим рівнем професійно-кваліфікаційної підготовки.

Наявність великої кількості громадян працездатного віку, не зайнятих у суспільному виробництві, веде до знецінення національної робочої сили, скорочення надходжень до держбюджету, втрати професійних навичок до продуктивної праці, підвищення ризику втрати життя і здоров'я, які не підлягають соціальному захисту. Водночас зростає трудове навантаження на працівників (більше половини зайнятих в Україні працюють на умовах вторинної зайнятості). Це скорочує вільний час і збіднює дозвілля працівників, перешкоджаючи повноцінному відтворенню робочої сили, а їх нелегальна або напівлегальна зайнятість у сфері тіньової економіки завдає збитків державі.

Визначений стан і тенденції соціального розвитку мають враховуватися при конструюванні соціальної політики та забезпеченні її реалізації. Зміст стратегічних пріоритетів соціального розвитку має виходити з положень Конституції України, яка визначає Україну як соціальну державу. В історії розвитку людської цивілізації це найдосконаліший тип держави, діяльність якої спрямована на забезпечення високого рівня життя всього населення країни та всебічної безпеки. Як було показано вище, саме ці найважливіші складові державного управління в Україні поки що не мають задовільного стану і тенденцій у їх швидкому досягненні. Це створює загрози соціальній безпеці, що виникають не тільки через недосконалість соціального управління. Вони також є наслідками неефективної політики інших сфер, які безпосередньо та опосередковано впливають на соціальну сферу. Соціальна безпека – це стан захищеності соціальних інтересів особи і суспільства від загроз національній безпеці, що впливають на них. Соціальні інтереси визначають прагнення людини, суспільства, держави до задоволення соціальних потреб і забезпечення соціального розвитку. Загрози соціальній безпеці – це небезпеки, які викликають соціальні деформації та диспропорції у функціонуванні та розвитку людини, суспільства, держави. Вони впливають на стан системи національної безпеки загалом та на окремі її сфери.

Саме таке місце загроз соціальній безпеці обумовлює механізм взаємодії системи національної безпеки і соціальної політики та їх відповідне

значення в системі державного управління соціальним розвитком при формуванні та реалізації соціальної політики. Соціальні інтереси мають різне призначення в системах державного управління. У системі національної безпеки вони зумовлені потребою скасування або пом'якшення як соціальних загроз, так і загроз інших сфер, що утворюють значні негативні соціальні наслідки.

Соціальні інтереси в системі соціальної політики мають більш широке суттєве і структурне визначення. Вони виходять не тільки із загроз, а й із соціальних потреб, які ще не задоволені, але за рівнем незадоволеності не стали небезпекою. Загрози соціальній безпеці та потреба в їх скаванні визначають пріоритети соціальної політики. Їхня кількість, тотожна загрозам соціальній безпеці, є обов'язковою та мінімальною для включення до кола пріоритетів соціальної політики, але перелік пріоритетів має бути ширшим, виходячи з соціальних потреб населення та можливостей їх задоволення.

Визначений механізм конструювання пріоритетів соціальної політики спрямований як на захист національних соціальних інтересів, так і на забезпечення та реалізацію соціального розвитку і перспектив України. Але його впровадження має перешкоди, пов'язані з недосконалою системою державного управління та нескоординованістю діяльності державних структур виконавчої влади щодо формування та реалізації стратегій соціального розвитку, які відповідають національним інтересам та соціальним потребам. На рівні держави була спроба розробити Концепцію соціальної політики України, але вона не була реалізована через невиконання відповідної Постанови Верховної Ради України від 29 липня 1994 р. Це стало перешкодою у подальших діях щодо формування національної стратегії соціального розвитку.

Першим державним нормативно-правовим документом, який визначив стан і тенденції соціального розвитку України, стратегічні цілі та пріоритетні напрями розвитку соціальної сфери, стали Основні напрями соціальної політики на 1997–2000 рр. Цей документ значною мірою враховував потреби забезпечення соціальної безпеки, які визначались основними напрямками державної політики національної безпеки в соціальній сфері у прийнятій раніше Концепції (основах державної політики) національної безпеки України [4].

Вперше було визначено в правовому документі держави стратегічні цілі соціальної політики України, до складу яких увійшли: досягнення відчутного поліпшення матеріального добробуту й умов життя людей; забезпечення повної продуктивної зайнятості населення, підвищення якості і конкурентоспроможності робочої сили; гарантування конституційних прав громадян на працю, соціальний захист населення, освіту, охорону здоров'я, культуру, житло; переорієнтація соціальної політики на сім'ю, забезпечення прав і соціальних гарантій, що надаються сім'ї; забезпечення соціальної підтримки соціально найвразливіших верств населення; вплив на демографічну ситуацію в напрямі підвищення народжуваності та зниження смерт-

ності населення, особливо дитячої, підвищення тривалості життя; значне поліпшення соціальної інфраструктури.

Прийняті після цього Основні напрями соціальної політики на період до 2004 р. зовсім не містять загальних положень, не визначають ні стратегічних цілей, ні потреб забезпечення національної безпеки у соціальній сфері, хоча й мають пріоритети соціальної політики. До них віднесено створення умов для забезпечення достатнього життєвого рівня населення, розвитку трудового потенціалу, формування середнього класу, недопущення надмірної диференціації населення за рівнем доходів, проведення пенсійної реформи; надання адресної підтримки незахищеним верствам населення, всебічний розвиток освіти та культури, поліпшення охорони здоров'я.

Визначені пріоритети соціальної політики не викликають заперечень, вони відтворюють особливості і потреби нового етапу соціального розвитку. Але у цьому документі загалом недостатньо враховано стратегічні пріоритети. Тут лише підкреслюється потреба при визначенні шляхів соціально-економічного розвитку України враховувати базові цінності – державність, добробут населення та національну безпеку України. Не було також конкретизовано рішення щодо затвердження демократичних засад розвитку суспільства, прав і свобод людини, становлення громадянського суспільства, що визначають потреби соціального розвитку та схильність України до європейського вибору.

Головним недоліком цього документа є неврахування пріоритетів щодо використання соціальних чинників, домінуючих у структурі економічного зростання (підвищення ефективності використання трудового потенціалу, зростання продуктивності праці, легалізація тіньових відносин тощо); соціальної переорієнтації економічної політики як основної мети здійснюваних реформ, а не як тактичного кроку; зростання інтелектуального потенціалу нації та науково-технологічних інновацій; забезпечення продовольчої безпеки.

Водночас перевагою Основних напрямів соціальної політики на період до 2004 р. було включення до їх структури розділу з регіональної соціальної політики, у якому враховано найважливіші напрями державної регіональної соціальної політики.

Але Основні напрями соціальної політики на період до 2004 р. не знайшли в областях України очікуваної реалізації навіть при виокремленні в них розділу з регіональної соціальної політики. Також не спрацював механізм, апробований при впровадженні Основних напрямів соціальної політики на 1997–2000 рр., коли кожний регіон прийняв відповідні Основні напрями соціальної політики та заходи щодо їх реалізації. Як і на рівні держави, в областях щодо визначених напрямів були вжиті заходи, але реалізовано лише незначну їх кількість – від 10 до 30%. Більшість областей або не має відповідного нормативного документа з соціальної політики, або замінила його регіональною програмою подолання бідності, яка також не має практичного впровадження в очікуваних обсягах.

У вітчизняній практиці соціально-економічного управління поволі впроваджується демократична основа для визначення стану, тенденцій і перспектив розвитку країни при поєднанні статистичної та соціологічної інформації. Таку можливість надають результати експертного опитування провідних вітчизняних фахівців з проблем економічної безпеки, проведеного двома інститутами: Національним інститутом стратегічних досліджень при Президентові України та Інститутом економіки промисловості НАН України. При визначенні внутрішніх загроз економічній безпеці до переліку запропонованих для експертів альтернатив було включено десять, які здебільшого визначалися в нормативно-правових документах цієї спрямованості та в теоретичних узагальненнях вітчизняних і зарубіжних науковців.

На питання про визначення ступеня небезпеки внутрішніх економічних загроз для національної безпеки експерти у своїх відповідях визначили соціальної орієнтації економіки 7-е місце. На перший погляд, це місце не виправдано низьке, тому що до кола пріоритетних національних інтересів включено створення самодостатньої соціально орієнтованої ринкової економіки. Але з позицій вирішення соціальних проблем очевидно є їх економічна витратність і довгостроковість отримання соціально-економічного ефекту. Тому нині цей напрям має правильно визначене місце. З іншого боку, вплив і взаємообумовленість соціальної та економічної безпеки дуже високі, і скасування небезпек в одній сфері потягне за собою вирішення проблем в іншій. Про це свідчить і оцінка експертами причин низької соціальної орієнтації економіки, які є показниками ефективності державного та регіонального управління.

Так, оцінюючи показники, які характеризують такий стан, експерти на перше місце за негативним впливом поставили низький рівень життя населення, на друге місце – руйнування трудового та інтелектуального потенціалу країни, на третє – посилення різкого розшарування населення за майновим і соціальним статусом, на четверте – погіршення стану здоров'я населення і поглиблення соціально-демографічної кризи. Визначивши серед пріоритетних загрозу руйнування трудового потенціалу, експерти послідовно розкривають причини цього. Так, 85% з них вважають, що саме знецінення національної робочої сили, незабезпеченість її повноцінного відтворення поряд із втратою мотивації до продуктивної праці та недосконалою системою її оплати є вагомою причиною негативного впливу на забезпечення економічних інтересів держави.

При формуванні пріоритетів та основних напрямів забезпечення соціальної орієнтації економіки слід урахувати визначені за відповідями експертів пріоритети національних інтересів у соціальній сфері. Ними є:

- підвищення рівня та якості життя населення, формування «середнього класу», подолання бідності, ліквідація соціальної нерівності, різкого розшарування населення;

- захист прав працівників, формування високопродуктивного трудового потенціалу, підвищення ціни робочої сили, забезпечення зайнятості;
- соціальний захист, адресне піклування про людину, поширення соціального забезпечення населення;
- зміцнення генофонду українського народу, його фізичного та морального здоров'я й інтелектуального потенціалу, забезпечення розвитку людського капіталу;
- створення громадянського суспільства, формування теоретичних і практичних основ (моделі) соціальної держави, ідеологізація цього процесу;
- визначення пріоритету загальнолюдських цінностей і механізму їх упровадження, відродження соціальної інфраструктури, вдосконалення системи освіти, науки, охорони здоров'я, житлових умов, забезпечення продовольчої безпеки.

Другим орієнтиром є оцінки причин низької соціальної орієнтації економіки, які мають скасуватися через формування та реалізацію відповідних пріоритетів, напрямів і заходів.

Третій головний орієнтир для визначення пріоритетів і напрямів соціальної орієнтації економіки – це запропоновані для експертної оцінки напрями забезпечення соціальної орієнтації економіки.

Оцінки експертів свідчать, що за ступенем значущості напрямів до кола пріоритетних увійшли ті, які обумовлюють зростання доходів населення. Так, перше місце посіло перешкодження падінню рівня життя населення і поступове його підвищення; посилення державної та регіональної політики щодо зростання платоспроможного попиту населення; забезпечення реформування оплати праці, перетворення зарплати на головне джерело доходів працівників; активна протидія знеціненню робочої сили.

Після зростання доходів експерти на друге місце поставили проблему гарантій зайнятості, сприяння попередженню масового безробіття. До кола пріоритетних також увійшли протидія відтоку висококваліфікованих фахівців від суспільно-корисної діяльності, розвиток системи соціального захисту працівників.

Які ж можна зробити висновки та пропозиції з викладеного?

1. Кількість накопичених соціальних проблем в Україні поки ще суттєва. Ефективність державної та регіональної політики щодо їх подолання залишається низькою. Суттєві здобутки вдосконалення законодавчого та нормативно-правового забезпечення соціального розвитку не дають очікуваних результатів через недостатній рівень державного та регіонального управління, неадекватність законодавчих і правових норм можливостям їх реалізації. Відсутність адресної відповідальності за соціальний стан у дер-

жаві та її регіонах поряд з нерозвиненістю громадянського суспільства в Україні зумовлюють включення соціальних пріоритетів розвитку до найактуальніших завдань забезпечення національної безпеки України.

2. Стратегічні пріоритети соціального розвитку мають будуватися на підставі сполучення трьох систем державного управління: соціальної та економічної політики і національної безпеки. Виходячи з цього, головною метою соціальної політики надалі є створення умов розбудови соціальної держави, соціальної орієнтації економіки, спрямованих на збереження людського та трудового потенціалу і забезпечення їх розвитку, захист соціальних інтересів особи та суспільства.

3. Основні напрямки соціальної політики та заходи щодо їх реалізації варто конкретизувати за окремими сферами.

Так, у сфері загальних проблем соціального розвитку необхідно:

- розробити на демократичній основі визначальні нормативні документи перспективної соціальної спрямованості в Україні – Концепцію розбудови соціальної держави, Концепцію людського розвитку, Національну модель соціальної політики та забезпечити їх реалізацію при розробці стратегій, основних напрямів, програм і планів економічного та соціального розвитку України;
- обґрунтувати та розмежувати соціальні функції держави та регіонів щодо повноважень, обов'язків і відповідальності за розв'язання соціальних проблем; забезпечити здійснення заходів, спрямованих на підвищення рівня адаптації особи до ринкового середовища, економічної активності та соціальної відповідальності, сполучення заходів, спрямованих на зменшення масштабів бідності, підвищення рівня життя населення та формування середнього класу;
- розробку та впровадження національних і регіональних програм з пріоритетних соціальних проблем, підвищити рівень їх фінансового забезпечення шляхом розробки та виконання національного і регіонального соціальних бюджетів;
- використання у практиці соціального управління системи державних мінімальних соціальних стандартів і соціальних гарантій; розробити та впровадити науково обґрунтовану комплексну державну програму соціального захисту населення; створити умови для гідного існування та розвитку людського, трудового та інтелектуального потенціалу країни, зацікавленості жити і працювати в Україні, запобіганню трудової міграції;
- забезпечити вдосконалення статистичного вимірювання соціально-трудої сфери в контексті міжнародних статистичних стандартів, рекомендованих МОП;

- розробити механізм підвищення зацікавленості інвестування в людський капітал, запровадити вдосконалення норм соціального законодавства відповідно до міжнародних норм і стандартів, забезпечити подальше вдосконалення статзвітності відповідно до вимог ефективного соціального управління, розвиток соціальної інфраструктури, становлення та розвиток систем соціального страхування;
- запровадити державний і громадський контроль за дотриманням соціально-економічних прав людини, сприяти створенню громадянського суспільства.

У сфері соціально-трудових відносин потрібно:

- забезпечити збалансованість реформування господарського механізму з реформуванням трудової сфери, координацію змісту Господарського, Податкового, Бюджетного, Цивільного та інших кодексів з проектом Трудового кодексу, раціональне сполучення державного і договірної регулювання соціально-трудова відносин, зростання ролі та відповідальності держави і регіонів у регулюванні соціально-трудова відносин;
- конкретизувати обов'язки Кабінету Міністрів України у трудовій сфері;
- забезпечити підвищення рівня соціального захисту працюючих через відновлення та затвердження нормування праці, справедливої винагороди за працю, розподілу доходу, розвитку виробничої демократії;
- удосконалити інформаційне забезпечення, створити систему соціально-трудова моніторингу, поліпшити статзвітність у трудовій сфері, забезпечити використання міжнародних показників;
- створити умови для вдосконалення діяльності та розвитку органів і структур із вирішення проблем у соціально-трудова сфері;
- забезпечити збалансованість розвитку трудового потенціалу та інноваційної моделі розвитку економіки і становлення інформаційного суспільства.

У сфері формування ринку праці та забезпечення зайнятості необхідно:

- суттєво посилити соціальну орієнтацію ринку праці, вдосконалити облік та оцінку професійного рівня власників робочої сили, сприяти реформуванню статистики обліку безробітних, запровадженню та становленню моніторингу з цих питань; спрямовувати управлінську діяльність у сфері зайнятості на збалансованість продуктивної зайнятості та забезпечення її гарантій;

- повніше враховувати в соціально-економічній політиці вплив на ринок праці та зайнятість глобалізаційних процесів, попереджувати їх негативний вплив;
- забезпечити керування міграційними процесами у державі та її регіонах і перешкоджання відтоку людського і трудового потенціалу країни;
- впроваджувати політику стимулювання зайнятості за рахунок створення нових і модернізації наявних робочих місць у галузях економіки з активізацією самозайнятості, в малому бізнесі, підприємстві, фермерських господарствах;
- удосконалити державне регулювання ринку праці на регіональному рівні для подолання структурних територіальних диспропорцій у рівнях зайнятості та безробіття, доходах населення через перерозподіл робочої сили на користь наукомістких виробництв, соціальної інфраструктури, галузей і підприємств, що виробляють конкурентоспроможну продукцію;
- забезпечити гнучкість ринку праці за рахунок збільшення коштів, що виділяють на професійну підготовку, запровадження модульних форм навчання та застосування для запобігання безробіттю принципу гнучкості у використанні робочої сили (через укладання договорів про тимчасову роботу на іншому підприємстві), скорочення тривалості робочого дня (тижня);
- розробити дієві заходи щодо попередження безробіття серед окремих соціальних верств населення (молоді) шляхом надання їм роботи та належних умов для професійного зростання,
- забезпечити соціальний захист безробітних через запровадження системи страхування від безробіття, надати сприятливі умови для поширення сфери функціонування малого бізнесу в регіонах із напруженою ситуацією на ринку праці, високим рівнем безробіття на підставі диференціації умов і розмірів оподаткування;
- у депресивних регіонах забезпечити пріоритетне інвестування та пільгове кредитування для створення або перепрофілювання робочих місць.

У сфері оплати праці треба:

- забезпечити комплексне впровадження Концепції подальшого реформування оплати праці в Україні та заходів щодо її реалізації, розробити нові та вдосконалити чинні механізми організації та регулювання оплати праці, спрямовані на відродження основних функцій заробітної плати;
- встановити та реалізувати конкретні параметри співвідношень між зростанням виробництва і розміром заробітної плати на рівні Ге-

неральної та галузевих угод, забезпечити розвиток договірного регулювання оплати праці на регіональному рівні, усунути причини заборгованості з виплати заробітної плати за допомогою макро- та мікроекономічного регулювання, посилити мотиваційний потенціал працівників до ефективної праці на основі підвищення розміру заробітної плати.

Конкретним засобом забезпечення соціальної орієнтації економіки є кваліфікована розробка та впровадження Концепції соціальної держави України, в якій мають знайти місце запропоновані стратегічні напрями соціального розвитку країни.

Література

1. Доклад о развитии человека за 2000 год. – Нью-Йорк, Оксфорд: Оксфорд юниверсити пресс, 2000. – 290 с.
2. Европейская социальная хартия (пересмотренная). Страсбург, 3 мая 1996 г. Основные правовые акты Совета Европы // Труд за рубежом. – 2000. – № 3. – С.121–157.
3. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» // Голос України. – 2000. – 9 листопада.
4. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України: Постанова Верховної Ради України від 16 січня 1997 р., № 3/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 10. – С. 85.
5. Соціальна захищеність населення України / О. Ф. Новікова, О. Г. Осауленко, І. В. Калачова та ін. – Донецьк – Київ: ІЕП НАН України, Держкомстат України, 2001. – 360 с.
6. Інформаційне забезпечення державного та регіонального соціального управління / О. Г. Осауленко, О. Ф. Новікова, Н. С. Власенко та ін. – Київ – Донецьк: ІЕП НАН України, Держкомстат України, 2004. – 656 с.

Стаття надійшла до редакції 16 лютого 2005 р.